

Provincie Noord-Holland

T.a.v. [REDACTED]

Postbus 3007

2001 DA HAARLEM

VERZONDEN 12 DEC. 2025

Zaaknummer : OMG-072670/Z25-0808214
Behandelaar : [REDACTED]
Betreft : besluit Flora- en fauna-activiteit voor het afhandelen van valwild
Locatie : Provincie Noord-Holland
Vergunninghouder : Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland

Geachte [REDACTED],

Op 10 december 2025 hebben wij uw aanvraag voor een omgevingsvergunning ontvangen ten behoeve van de Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland (hierna: FBE) voor het uit het lijden verlossen van valwild, om zo onnodig lijden van dieren te voorkomen. Uw aanvraag is geregistreerd onder zaaknummer OMG-072670/Z25-0808214.

De aanvraag gaat over een flora- en fauna-activiteit.

Hierbij ontvangt u het besluit op uw aanvraag voor een omgevingsvergunning. Bij het besluit horen bijlagen. Aan deze vergunning zijn voorschriften verbonden. De voorschriften zijn opgenomen in bijlage 1 bij dit besluit. De onderbouwing van deze vergunning is te vinden in bijlage 2 bij dit besluit. Lees de bijlagen en bewaar alles goed.

Besluit

Op grond van artikel 4.6, eerste lid, aanhef en onder e, van het Omgevingsbesluit en artikel 4.3, eerste lid, aanhef en onder l, voor zover het middelen betreffen om dieren te doden, van de Omgevingswet (Ow) in samenhang gelezen met artikel 11.31, tweede lid van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) besluiten wij aan de Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland (FBE) een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit als genoemd in artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g van de Omgevingswet en artikel 11.40, eerste lid, aanhef en onder a, en tweede lid, aanhef en e, van het Bal te verlenen ten behoeve van de afhandeling van valwild binnen de provincie Noord-Holland.

Het gaat hierbij dus om zoogdieren of vogels die op enigerlei wijze gewond, beklemd, ziek of verstrikt zijn geraakt, waardoor ze dusdanig verwond of verzwakt zijn dat ze geen overlevingskansen meer hebben in het wild.

Het gaat hierbij om een omgevingsvergunning voor de volgende schadelijke handelingen en soorten:

- artikel 11.37, eerste lid, aanhef en onder a van het Bal, voor het opzettelijk doden of opzettelijk vangen van van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de vogelrichtlijn;
- artikel 11.39, eerste lid, van het Bal, voor het om een andere reden dan verkoop onder zich hebben of vervoeren van dode of levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de vogelrichtlijn, gemakkelijk herkenbare delen van die vogels of uit die vogels verkregen producten;

- artikel 11.40, eerste lid, aanhef en onder a, aanhef en sub 1 van het Bal, in samenhang gelezen met artikel 8.74p, eerste lid, aanhef en onder f, van het Bkl, voor het vangen of doden van vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de vogelrichtlijn met middelen die worden genoemd in bijlage IV, onder a, van de vogelrichtlijn (kunstmatige lichtbronnen, spiegels, inrichtingen voor de verlichting van het doel, vizierinrichting met een beeldomkeerder of een elektronische beeldversterker voor het schieten 's nachts);
- artikel 11.46, eerste lid, onder a van het Bal, voor het opzettelijk doden of opzettelijk vangen van in het wild levende zoogdieren genoemd in bijlage IV, onder a, bij de habitatrichtlijn, bijlage II bij het verdrag van Bern of bijlage I bij het verdrag van Bonn;
- artikel 11.46, eerste lid, onder b van het Bal, voor het opzettelijk verstoren van in het wild levende zoogdieren genoemd in bijlage IV, onder a, bij de habitatrichtlijn, bijlage II bij het verdrag van Bern of bijlage I bij het verdrag van Bonn;
- artikel 11.47, eerste lid, aanhef en onder b van het Bal, voor het om een andere reden dan verkoop onder zich hebben of vervoeren van de zoogdieren genoemd in bijlage IV, onder a, bij de habitatrichtlijn, bijlage II bij het verdrag van Bern of bijlage I bij het verdrag van Bonn;
- artikel 11.54, eerste lid, onder a van het Bal, voor het opzettelijk doden of vangen van in het wild levende zoogdieren, genoemd in bijlage IX, onder A, van het Bal;
- artikel 11.76, eerste lid, van het Bal voor het gebruik van het geweer in een jachtveld dat niet voldoet aan de in de wet gestelde eisen;
- artikel 11.79, eerste lid, in samenhang gelezen met artikel 11.75, eerste lid, aanhef en onder b, van het Bal voor het gebruik van een geweer (luchtdrukgeweer) en munitie (bijbehorende munitie voor schadebestrijding) dat niet voldoet aan de eisen in dat artikel van het Bal;
- artikel 11.79, vijfde lid, van het Bal, voor het gebruik van een geweer dat voorzien is van een geluiddemper, een kunstmatige lichtbron, een voorziening om de prooi te verlichten, een vizier met beeldomzetter, een elektronische beeldversterker of enig ander instrument om in de nacht te schieten;
- artikel 11.79, eerste lid, in samenhang gelezen met artikel 11.80, eerste lid van het Bal, voor het gebruik van een geweer dat niet voldoet aan de eisen als gesteld in artikel 11.80, eerste lid, aanhef en onder a en b;
- artikel 11.83, eerste lid, aanhef en onder a, van het Bal voor het gebruik van het geweer voor zonsopgang en na zonsondergang;
- artikel 11.83, eerste lid, aanhef en onder b, van het Bal voor het gebruik van het geweer binnen de in een omgevingsplan aangewezen bebouwingscontour jacht of op terreinen die onmiddellijk aan die bebouwingscontour grenzen;
- artikel 11.83, eerste lid, aanhef en onder c, van het Bal voor het gebruik van het geweer binnen de afpalingskring van een eendenkooi.

Voor de uitvoering (inclusief de uitvoering op vogels en zoogdieren aangemerkt als exoten) worden de volgende middelen en methoden aangewezen:

- het (luchtdruk)geweer (artikel 8.74p, eerste lid, aanhef en onder a, van het Bkl);
- honden, met uitzondering van lange honden (artikel 8.74p, eerste lid, aanhef en onder b, van het Bkl);
- slag-, snij of steekwapens (artikel 8.74p, eerste lid, aanhef en onder i, van het Bkl);
- het doden met gebruikmaking van het geweer voorzien van middelen op, aan of bij het geweer, in de vorm van een geluiddemper, een kunstmatige lichtbron, een voorziening om de prooi te verlichten, een vizier met beeldomzetter, een elektronische beeldversterker en/of een ander instrument om in de nacht te schieten (artikel 8.74q, eerste lid, aanhef en onder e, sub 2°, van het Bkl);
- het doden met gebruikmaking van het geweer voor zonsopgang en na zonsondergang (artikel 8.74q, eerste lid, aanhef en onder e, sub 4° aanhef en onder i, van het Bkl);
- het doden met gebruikmaking van het geweer binnen de afpalingskring van een eendenkooi (artikel 8.74q, eerste lid, aanhef en onder e, sub 4°, aanhef en onder iii, van het Bkl);
- het doden met gebruikmaking van het geweer in een jachtveld dat niet voldoet aan de in de wet gestelde eisen (artikel 8.74q, eerste lid, aanhef en onder e, aanhef en sub 1° van het Bkl, gelezen in samenhang met artikel 11.76, eerste lid, aanhef en onder a en b, van het Bal);
- het doden met gebruikmaking van het geweer binnen een aangewezen bebouwingscontour jacht of op terreinen die onmiddellijk aan de bebouwingscontour grenzen (artikel 8.74q, eerste lid, aanhef en onder e, sub 4°, aanhef en onder ii van het Bkl, gelezen in samenhang met artikel 11.83, eerste lid, aanhef en onder b, van het Bal);
- het ter uitvoering van deze omgevingsvergunning zonder grondgebruikersverklaring betreden van gronden waar de dieren waar deze vergunning op toeziet aanwezig zijn (artikel 10.29, eerste en tweede lid, van de Ow).

Daarnaast besluiten wij het vorenstaande toe te staan zonder een daartoe strekkend faunabeheerplan, als bedoeld in artikel 8.74j, lid 2, van het Bkl, in samenhang gelezen met artikel 11.63, lid 3, van het Bal.

Vanuit het toetsingskader dat betrekking heeft op de betreffende activiteiten zijn er geen redenen om deze beschikking te weigeren.

Geldigheid besluit

Deze beschikking is geldig vanaf 1 januari 2026 tot en met 1 januari 2036.

Publicatie

Een kennisgeving van dit besluit publiceren wij op www.officielebekendmakingen.nl.

Meer informatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN) via postbus@odnhn.nl of 088-102 13 00. Wij verzoeken u hierbij het zaaknummer (OMG-072670/Z25-0808214) te vermelden.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,
namens dezen,

Afdelingsmanager Regulering Leefomgeving
Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN)

Bijlage:

- Bijlage 1: Voorschriften en beperkingen bij besluit met kenmerk OMG-072670/Z25-0808214
- Bijlage 2: Onderbouwing van het besluit met kenmerk OMG-072670/Z25-0808214

Kopie aan:

- Faunabeheereenheid Noord-Holland
- Afdeling Toezicht en Handhaving OD NHN

Rechtsbescherming

U en andere belanghebbenden die het niet eens zijn met dit besluit, kunnen binnen 6 weken, gerekend vanaf de dag na datum van verzending van dit besluit, een bezwaarschrift indienen bij gedeputeerde staten van Noord-Holland, ter attentie van de secretaris van de Hoor- en adviescommissie, Postbus 3007, 2001 DA HAARLEM.

Het bezwaarschrift moet in ieder geval het volgende bevatten:

- uw naam, adres, postcode en woonplaats;
- de datum;
- over welk besluit het gaat (u kunt het beste een kopie van dit besluit bijsluiten);
- de redenen waarom u het niet eens bent met het besluit;
- uw handtekening.

U kunt ook digitaal een bezwaarschrift indienen bij gedeputeerde staten van Noord-Holland. Kijkt u daarvoor op: https://www.noord-holland.nl/Loket/Bezwaar_en_klachten. Voor het indienen van een digitaal bezwaarschrift moet u wel beschikken over een elektronische handtekening (DigiD).

Het indienen van een bezwaarschrift schorst de werking van dit besluit niet. Indien onverwijld spoed dit vereist, kunt u de voorzieningenrechter van de Rechtbank Noord-Holland, Sectie bestuursrecht, Postbus 1621, 2003 BR HAARLEM vragen om een voorlopige voorziening te treffen.

U kunt het verzoekschrift ook digitaal bij de rechtbank indienen via <http://loket.rechtspraak.nl/bestuursrecht>. Daarvoor moet u wel beschikken over een elektronische handtekening (DigiD). Voor meer informatie verwijzen wij naar www.rechtspraak.nl. Voor de behandeling van het verzoek wordt griffierecht geheven.

De provincie wil bezwaren tegen besluiten graag op informele wijze behandelen. Als uw bezwaar in aanmerking komt voor deze informele behandeling nemen wij op korte termijn telefonisch contact met u op. In verband hiermee verzoeken wij u om in uw bezwaarschrift het telefoonnummer te vermelden waarop u overdag bereikbaar bent. Voor meer informatie over de informele behandeling kunt u telefonisch contact opnemen met provincie Noord-Holland.

Bijlage 1: Voorschriften en beperkingen bij besluit met kenmerk OMG-072670/Z25-0808214

Op grond van artikel 5.34, eerste lid, in samenhang gelezen met artikel 5.18, eerste lid, van de Omgevingswet en artikel 8.74o, lid 1, Bkl, alsmede artikel 11.31, lid 2 van het Bal verbinden wij de navolgende voorschriften en beperkingen aan dit besluit.

Algemene voorschriften

1. Voor zover in de navolgende specifieke voorschriften niet anders is bepaald, worden de werkzaamheden waarvoor deze vergunning is afgegeven uitgevoerd conform uw werkwijzer (protocol valwild), zoals deze in meest recente vorm is gepubliceerd op uw website.
2. De FBE is verantwoordelijk voor het naleven van de bepalingen en voorschriften die aan deze vergunning zijn verbonden.
3. De FBE kan uitvoerders door middel van een machtiging gebruik laten maken van deze vergunning. De gemachtigde uitvoerder dient, tezamen met de machtiging, een kopie van deze vergunning te ontvangen. Het doormachtigen van de vergunning is niet toegestaan.
4. De FBE informeert de OD NHN over de afgifte van een machtiging voor het gebruik van deze vergunning via FaunaSpot of het e-mailadres postbus@odnhn.nl.
5. De FBE stelt de OD NHN op de hoogte wanneer een machtiging wordt ingetrokken en/of beëindigd.
6. Indien er zich situaties voordoen die afwijken van de normale uitvoering, zoals bijvoorbeeld weerstand van omstanders, maken van opnames, meermaals gebruik van het geweer, dan dient hier bij de OD NHN melding van worden gemaakt via e-mailadres postbus@odnhn.nl.
7. De vergunning is uitsluitend bedoeld voor de afhandeling van valwild.
8. Het gebruik van de hond voor het opsporen of nazoeken van gewonde dieren is alleen toegestaan met een daarvoor getrainde hond. Het nazoeken van grote hoefdieren dient plaats te vinden met behulp van een gecertificeerde zweethond.
9. Om gebruik te maken van slag-, snij- of steekwapens om gewond geraakte, in nood verkerende dieren op een zo humaan en doeltreffende wijze te doden dient de FBE aan te kunnen tonen dat de betreffende uitvoerder voldoende kennis en vaardigheden heeft over de toepassing van deze middelen.
10. Indien de afhandeling een aangereden of dood gevonden wolf betreft, dient het meest recente Wolvenplan van het IPO gevolgd te worden (Interventierichtlijn situatie aangereden en/of dood gevonden wolf)¹.
11. Bij de afhandeling van het valwild dienen de reeds dood aangetroffen, of onder deze vergunning gedode dieren te worden afgevoerd. In overeenstemming met de desbetreffende grondeigenaar mogen de dieren ook op een veilige locatie in het veld achtergelaten worden. De eindbestemming van het dier dient in faunaspot te worden geregistreerd.
12. Op de naleving van het in of krachtens de wet en deze vergunning gestelde wordt toezicht gehouden door de door de provincie Noord-Holland aangewezen ambtenaren en andere daartoe bevoegde personen. De uitvoerder van deze omgevingsvergunning dient de hieronder genoemde documenten op de locatie van uitvoer op eerste aanvraag te kunnen tonen:
 - een kopie van de vergunning;
 - de machtiging;
 - de omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit (voorheen: jachtakte); en
 - (indien nodig) een kopie van de WM4.De kopie van de vergunning en de machtiging mogen langs elektronische weg, leesbaar worden getoond. De omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit en WM4 dienen fysiek getoond te worden.

Rapportageplicht

13. Het gebruik van de vergunning dient gerapporteerd te worden in FaunaSpot. Bijzonderheden worden binnen 24 uur rechtstreeks gemeld bij de OD NHN via postbus@odnhn.nl onder vermelding van het zaaknummer OMG-072670/Z25-0808214. Onder bijzonderheden vallen in ieder geval het doden van zoogdieren of opruimen van reeds dode zoogdieren die onder het beschermingsregime van de Habitatrictlijn vallen.

¹ <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2025/04/Wolvenplan-2025-Bijlage-met-Interventierichtlijnen.pdf>

14. De FBE dient de OD NHN te informeren over het gebruik van deze vergunning door:
- a. een actueel overzicht beschikbaar te maken in FaunaSpot; of
 - b. elke drie maanden te rapporteren, waarbij de rapportage digitaal, onder vermelding van het zaaknummer OMG-072670/Z25-0808214, verzonden dient te worden naar het e-mailadres postbus@odnhn.nl.
- In het overzicht in FaunaSpot of de rapportage dient opgenomen te worden welke incidenten hebben plaatsgevonden, waar, wanneer, en met welke diersoort.
15. Naast bovengenoemde rapportages vindt er tevens jaarlijks een evaluatie plaats over de uitvoering van de vergunning.

Wij wijzen u erop dat als u de uitvoer niet conform de aanvraag en de omgevingsvergunning uitvoert, u mogelijk in overtreding bent. Wanneer u in overtreding bent kunnen wij door middel van de oplegging van een last onder dwangsom dan wel door middel van bestuursdwang de met de wet strijdige situatie beëindigen. Ook kunnen strafrechtelijke sancties worden opgelegd.

Zorgplicht

Gebruikers van deze omgevingsvergunning dienen altijd rekening te houden met de zorgplichtsartikelen en met name artikel 11.28 van het Bal: *"Eenieder die een in het wild levend dier doodt of vangt voorkomt dat het dier onnodig lijdt"*.

Bijlage 2: Onderbouwing bij besluit met kenmerk OMG-072670/Z25-0808214

Inhoudsopgave

- A. Onderwerp aanvraag
- B. Wettelijk kader
- C. Onderbouwing van het besluit
- D. Procedure
- E. Overige wet- en regelgeving

A. Onderwerp aanvraag

De provincie Noord-Holland heeft een vergunning aangevraagd ten behoeve van de Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland (hierna: FBE) voor het uit het lijden verlossen van valwild, om zo onnodig lijden van dieren te voorkomen.

Met enige regelmaat komt het voor dat zoogdieren of vogels worden aangetroffen die op enigerlei wijze gewond of verstrikt zijn geraakt, bijvoorbeeld door een aanrijding of het vast komen zitten in een hek. Deze zoogdieren of vogels hebben geen overlevingskansen in het wild, omdat niet te verwachten is dat ze zelf uit de betreffende situatie kunnen ontsnappen. Deze zoogdieren en vogels worden in de volksmond veelal valwild genoemd. De Omgevingswet staat niet zonder meer toe dat mensen met een omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit (voorheen jachtakte) valwild doden.

De definitie van valwild die bij deze aanvraag wordt aangehouden is: zoogdieren of vogels die op enigerlei wijze gewond, beklemd, ziek of verstrikt zijn geraakt, waardoor ze dusdanig verwond of verzwakt zijn dat ze geen overlevingskansen meer hebben in het wild. Het gaat daarbij dus niet om het beheer van dieren om risico's op bijvoorbeeld aanrijding of ziektes te beperken. Waar in de hieropvolgende tekst 'dieren' staat, worden zoogdieren en vogels bedoeld.

Organisaties als de dierenambulance en opvangcentra zijn er op gericht zieke en gebrekkige dieren op te vangen. Dieren met overlevingskansen worden naar een opvangcentrum vervoerd en in het gunstigste geval kunnen zij daarna weer worden teruggezet in de vrije natuur. Er doen zich echter ook gevallen voor waarbij, als gevolg van bijvoorbeeld een aanrijding, dieren geen overlevingskansen hebben en onnodig lang moeten lijden voordat ze sterven. Het is namelijk niet zomaar toegestaan een dier te doden, ook al is het om het lijden te beëindigen.

Of een dier overlevingskansen heeft kan door een, onder het valwildteam opererende, uitvoerder snel en vakkundig op locatie worden ingeschat. Dit voorkomt onnodig transport naar een opvangcentrum. Dieren zijn erg stressgevoelig, waardoor het transport voor extra lijden zorgt. Dieren vervoeren naar opvangcentra om een beeld te krijgen van de gezondheidstoestand van het dier is ook niet in alle gevallen zinvol en/of mogelijk, aangezien de dieren in de meeste gevallen dan alsnog moeten worden geëuthanaseerd. Vanuit oogpunt van dierenwelzijn, mede gezien de zorgplicht, is het onnodig laten lijden van een dier een ongewenste situatie.

B. Wettelijk kader

Wij hebben de aanvraag voor een activiteit als bedoeld in artikel 5.1, tweede lid, onder g van de Omgevingswet behandeld volgens Paragraaf 16.5.2 van de Omgevingswet en afdeling 4.1.1 van de Algemene wet bestuursrecht.

Bevoegd gezag

Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Holland zijn het bevoegd gezag ten aanzien van een aanvraag van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit.

Ontvankelijkheid aanvraag

De ontvankelijkheid van de aanvraag is getoetst aan de aanvraagvereisten (artikel 16.55 van de Omgevingswet en artikel 7.3 van de Omgevingsregeling). Daarnaast is de flora- en fauna-activiteit getoetst aan de vereisten in Afdeling 7.2.8a.2 e.v. van de Omgevingsregeling. De aanvraag voldoet aan de eisen en is ontvankelijk.

Flora- en fauna-activiteit

Soorten van de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en andere soorten

U heeft een omgevingsvergunning aangevraagd voor vogelsoorten als bedoeld in artikel 1 van de Europese Vogelrichtlijn, waardoor het verboden is deze soorten opzettelijk te doden of vangen, de nesten, rustplaatsen en eieren opzettelijk te vernielen of te beschadigen, de nesten weg te nemen en de eieren te rapen of onder je te houden. Daarnaast is het verboden de vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Ook is het verboden, om vogels, delen van vogels of producten uit deze vogels verkregen onder je te hebben of te vervoeren. Dit is niet van toepassing als deze vogels, delen of producten zijn gedood, gevangen of verkregen met een toestemming voortvloeiend uit de Ow.

U heeft ook een omgevingsvergunning aangevraagd voor de zoogdieren die zijn opgenomen in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn. Voor deze zoogdieren geldt dat het verboden is ze in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden, vangen of verstoren en de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen. Daarnaast is het verboden, anders dan voor verkoop, dieren genoemd in bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn onder zich te hebben of te vervoeren.

U heeft daarnaast een omgevingsvergunning aangevraagd voor de zoogdieren genoemd in bijlage IX van het Bal. Voor deze diersoorten geldt dat het verboden is ze opzettelijk te doden of vangen en de vaste voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren te beschadigen of te vernielen.

Voor deze soorten is het op grond van artikel 8.74j, eerste lid, artikel 8.74k, eerste lid en artikel 8.74l, eerste lid van het Bkl alleen mogelijk een omgevingsvergunning af te geven als er geen andere bevredigende oplossing dan het verrichten van de activiteit bestaat, de activiteit nodig is op grond van een in de wet genoemd belang en de activiteit niet leidt tot verslechtering van de staat van instandhouding van deze soorten dan wel afbreuk doet aan het streven de populaties van de betrokken soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Zorgplicht

Gebruikers van deze omgevingsvergunning dienen altijd rekening te houden met de zorgplichtsartikelen en met name artikel 11.28 van het Bal: *"Eenieder die een in het wild levend dier doodt of vangt voorkomt dat het dier onnodig lijdt"*.

C. Onderbouwing van het besluit

Het besluit en de daaraan verbonden voorschriften baseren wij op onderstaande, inhoudelijke documenten en onderbouwingen. Bij de beoordeling van deze documenten en onderbouwingen zijn de algemene en specifieke beoordelingsregels zoals opgenomen in paragraaf 8.6.2 van het Besluit Kwaliteit Leefomgeving toegepast.

Bijgevoegde stukken

Bij beoordeling van de aanvraag zijn de volgende ingediende documenten gebruikt:

- Aanvraag Omgevingsvergunning valwild, d.d. 10 december 2025;
- Opbouw nieuwe valwildopdracht, d.d. 28 oktober 2025.

Wij kunnen de aangevraagde omgevingsvergunning alleen verlenen als voldaan is aan elk van de volgende voorwaarden: er bestaat geen andere bevredigende oplossing, er is een geldig wettelijk belang en de activiteit niet leidt tot verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoorten en/of de activiteit doet geen afbreuk aan het streven de populaties van de betrokken zoogdiersoort in zijn natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan. Hierna treft u de toetsing en conclusies op deze voorwaarden.

Andere bevredigende oplossing

Het volledig voorkomen dat dieren verstrikt of verwond raken door bijvoorbeeld onnatuurlijke obstakels (rasters), verkeer (aanrijdingen) of infrastructurele werken (verdrinking) is wenselijk alsook het voorkomen dat dieren daardoor sterven, maar het is in ons dichtbevolkte land niet realistisch. Er worden in Noord-Holland al verschillende preventieve maatregelen genomen^{2,3}. Voorbeelden van deze middelen zijn: het plaatsen van hekken en rasters, reflectoren en wildspiegels, geursignalen, verlagen van maximumsnelheid, aangepast vegetatiebeheer van wegbermen voor beter zicht, bebordingen, faunapassages en actieve signalering van snelheid. De maatregelen worden vooral in de omgeving van de Amsterdamse Waterleidingduinen en Nationaal Park Zuid-Kennemerland toegepast, aangezien daar de meeste aanrijdingen plaatsvinden. Echter worden ze op meer plekken met risico's op aanrijdingen toegepast, zoals bijvoorbeeld rond het Robbenoordbos en de Gooi en Vechtstreek⁴. Ondanks de genomen maatregelen vinden er nog steeds aanrijdingen plaats⁵, wat laat zien dat de middelen niet voldoende werken. Daarnaast is het toepassen van preventieve middelen niet altijd gewenst. Rasters beperken bijvoorbeeld uitwisselingsmogelijkheden van diersoorten, wat voor versnippering van leefgebieden zorgt.

In een aantal gevallen is het een optie om gewonde dieren in een opvang te verzorgen en na herstel weer vrij te laten. Vooral voor sommige, vaak kleinere minder stressgevoelige dieren kan dit de juiste optie zijn, maar dat moet per geval worden overwogen. Voor grotere dieren geeft het vervoer en de opvang vaak te veel stress mee, waardoor het dier alsnog zal sterven of onnodig zal lijden. Daarnaast is het te verwachten dat dieren die zijn aangereden, het gebied om bepaalde redenen hebben verlaten. Bij terugplaatsen van het dier in hetzelfde gebied, zal het dier waarschijnlijk om dezelfde reden weer weggaan⁶. Dit vergroot de kans op een nieuwe aanrijding. Daarom is het verzorgen en terugplaatsen van dieren niet altijd een oplossing.

De beoordeling of het dier nog overlevingskansen heeft ligt op grond van het onderhavige besluit bij de uitvoerder. Het protocol van de FBE voor de afhandeling van valwild biedt uitvoerders handvatten voor deze beoordeling. Het onderhavige besluit sluit niet uit dat een gewond of verstrikt dier wordt verzorgd door bijvoorbeeld medewerkers van een ter plaatse aanwezige dierenambulance en vervolgens vervoerd wordt naar een opvangcentrum.

Vanuit oogpunt van dierenwelzijn, mede gezien de zorgplicht, is het onnodig laten lijden van een dier een ongewenste situatie. Dit besluit is er dan ook op gericht, in gevallen waar een lijdend dier geen overlevingskansen in het wild heeft, hetzij geconstateerd door een bevoegde uitvoerder, dierenarts of dierenambulance, het leven van het desbetreffende dier snel en vakkundig te beëindigen.

Met bovenstaande heeft u aangetoond dat er geen andere bevredigende oplossing is voor het uit het lijden verlossen van dieren die onder de definitie valwild vallen, dan de uitvoering van de onder B genoemde handelingen. De alternatievenafweging is voldoende onderbouwd. Er wordt voldaan aan deze voorwaarde voor een omgevingsvergunning in het kader van de Omgevingswet voor een flora- en fauna-activiteit.

Wettelijk belang

Dieren kunnen om verschillende redenen gewond raken, bijvoorbeeld door een aanrijding of doordat ze vast komen te zitten in een hek. Verwondingen kunnen daarbij dermate ernstig zijn, dat het geen kans op overleving heeft. Het kan dan echter nog een lange tijd duren voordat het dier daadwerkelijk sterft, waardoor het een lange tijd in pijn is. Vanuit het oogpunt van dierenwelzijn, mede gezien de zorgplicht, is het ongewenst om deze dieren die geen overlevingskansen meer hebben, voor een lange tijd, onnodig pijn te laten lijden.

Daarnaast kunnen zieke en gewonde dieren op de weg en in de directe nabijheid van wegen een gevaar vormen voor de openbare veiligheid, met name de verkeersveiligheid, wanneer ze bijvoorbeeld proberen de weg op te kruipen, of wanneer sprake is van aanrijdingsslachtoffers die zich op of langs de openbare weg bevinden.

² FBE Noord-Holland, 2020. Faunabeheerplan damherten duingebieden Noord- en Zuid-Holland 2020-2026. Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland en Stichting Faunabeheereenheid Zuid-Holland, Haarlem

³ FBE Noord-Holland, 2020. Faunabeheerplan Ree. Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland, Haarlem

⁴ FBE Noord-Holland, 2020. Faunabeheerplan damherten duingebieden Noord- en Zuid-Holland 2020-2026. Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland en Stichting Faunabeheereenheid Zuid-Holland, Haarlem

⁵ FBE Noord-Holland (2025). Jaarverslagen 2021, 2022 en 2024. Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland, Haarlem

⁶ Zie bijvoorbeeld: Linnell, J.D.C., Wahlström, K. Gaillard, J.M., 1998. From Birth to independence: Birth, growth, neonatal mortality, hindling behaviour and dispersal. In *The European Roe Deer: Biology of Success* (Ed. R. Andersen, P. Duncan, J.D.C. Linnell) Scandinavian University Press, 1998).

Vooral grote hoefdieren leveren een gevaar op voor de verkeersveiligheid door hun omvang. Het achterblijven van aangereden dieren op of langs de weg kan zo tot verkeersonveilige situaties leiden.

Ook kunnen door aanrijding gewonde dieren nog in leven zijn en ter plaatse blijven liggen of in de nabijgelegen terreinen verdwijnen. In geval er geen overlevingskans meer is en er sprake is van onnodig lijden van deze dieren, moet naar uw oordeel opgetreden kunnen worden. Hoewel dit het vaakst zal voorkomen bij grote hoefdieren, omdat die door hun omvang de grootste kans hebben om aanrijdingen te overleven, bestaat de kans ook dat kleinere dieren een aanrijding overleven. U geeft aan dat het laten lijden van dieren die geen overlevingskans meer hebben, vanuit het oogpunt van dierenwelzijn, ongewenst is.

Hiermee heeft u aangetoond dat de aangevraagde maatregelen voor de afhandeling van valwild nodig zijn vanwege wettelijk erkende belangen.

Staat van instandhouding

Door de maatregelen die door middel van deze vergunning worden toegestaan komt de gunstige staat van instandhouding van geen enkele soort in het geding. De vergunning ziet immers uitsluitend op het afhandelen van valwild. Het gaat om wilde zoogdieren en vogels die zodanig verzwakt of gewond zijn dat zij redelijkerwijs geen volwaardig onderdeel meer zullen uitmaken van de populatie of bijdragen aan de instandhouding daarvan. Het uit het lijden verlossen is daarop niet van wezenlijke invloed. Van het beheer van dieren is geen sprake.

Cumulatieve effecten

Bij de beoordeling van de activiteit nemen wij mee of de activiteit in combinatie met andere activiteiten negatief is voor de staat van instandhouding van de betreffende soort.

Zoals beschreven onder "Staat van instandhouding" is er geen sprake van beheer en richt de vergunning zich alleen op dieren die, om wat voor reden dan ook, uitzichtloos lijden en uit hun lijden verlost moeten worden. Zodoende zal er ook geen sprake zijn van cumulatieve effecten.

Wanneer de activiteit wordt uitgevoerd zoals hierboven beschreven en er wordt voldaan aan de in bijlage 1 genoemde voorschriften, wordt voorkomen dat de activiteit leidt tot een verslechtering van de staat van instandhouding van vogels en wordt voorkomen dat de activiteit afbreuk doet aan het streven de populaties van zoogdieren in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan

Conclusie toetsing aan de omgevingsvergunningsvoorwaarden

U heeft voldaan aan alle drie de voorwaarden voor een omgevingsvergunning op grond van de Omgevingswet voor een flora- en fauna-activiteit. Daarom verlenen we u een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, van de Omgevingswet.

Middelen en methoden

Ingevolge artikel 8.74o, eerste lid, en artikel 8.74r, eerste lid, van het Bkl, worden aan een vergunningvoorschriften verbonden, die inhouden:

- De middelen, installaties of methoden voor het vangen of doden;
- De tijd en locatie waarvoor de omgevingsvergunning geldt;
- De soorten vogels of hun nesten, rustplaatsen of eieren, waarvoor de omgevingsvergunning geldt; en
- De wijze waarop het risico voor het behoud van de vogelstand wordt beperkt.

Middelen toegestaan onder artikel 8.74p van het Bkl

U wilt bij de uitvoering gebruik maken van de middelen het geweer, honden (met uitzondering van lange honden) en slag-, snij of steekwapens. U geeft aan dat deze middelen nodig zijn om gewonde dieren uit hun lijden te kunnen verlossen. Omdat aangereden dieren soms in de naastgelegen terreinen verdwijnen, zijn honden nodig om deze dieren na te zoeken. Het geweer en slag-, snij- en steekwapens kunnen vervolgens gebruikt worden om het dier te doden.

De voorwaarden voor het gebruik van slag-, snij of steekwapens staan beschreven in artikel 8.74p, vierde lid, van het Bkl. Wij wijzen u erop dat één van de voorwaarden is dat deze middelen alleen gebruikt mogen worden door personen die aantoonbaar de nodige kennis en vaardigheden bezitten om deze activiteit humaan en doeltreffend te verrichten.

Leden van het valwildteam staan onder contract bij de FBE. De FBE zorgt dat de leden onder het valwildteam bekwaam zijn om hun taak op een zorgvuldige manier uit te kunnen voeren. Jaarlijks zullen zij daarom de leden cursussen en trainingen aanbieden, casussen bespreken en ervaringen uitwisselen om hun kennis en vaardigheden op peil te brengen/houden. Dit geldt voor het uitvoeren op gevaarlijke situaties, communiceren met omstanders, maar ook voor het gebruik van slag-, snij- of steekwapens om gewond geraakt, in nood verkerende dieren op een zo humaan en doeltreffende wijze te kunnen doden. Dit is in voorschrift 9 geborgd.

Het gebruik van het geweer voorzien van middelen op, aan of bij het geweer

U wilt bij de uitvoering ook gebruik kunnen maken van middelen op, aan of bij het geweer, in de vorm van een geluiddemper, een kunstmatige lichtbron, een voorziening om de prooi te verlichten, een vizier met beeldomzetter, een elektronische beeldversterker of een ander instrument om in de nacht te schieten. Op grond van artikel 11.79, vijfde lid, van het Bal mag een geweer niet voorzien zijn van deze middelen op, aan of bij het geweer. Op grond van artikel 11.31, tweede en derde lid, van het Bal kan met een voorschrift worden afgeweken van onder meer paragraaf 11.2.8 van het Bal, waaronder artikel 11.79 van het Bal valt.

U geeft aan dat aanrijding vaak plaatsvinden binnen de bebouwde kom. Daarnaast gebeurt dit vaak in en rond de nachtelijke uren. Een schot zorgt dan voor verstoring en trekt aandacht. Het gebruik van een demper beperkt deze verstoring voor de omgeving, doordat er tot 25 procent minder decibel aan geluid wordt geproduceerd ten opzichte van een schot zonder geluiddemper. Dit is dan ook niet alleen gunstig voor de omgeving maar ook voor de gezondheid van de gebruiker van het geweer. Ook zorgt het gebruik van een geluiddemper voor tot 30 procent minder terugslag van het geweer bij het lossen van een schot ten opzichte van een schot gelost zonder geluiddemper. Een geluiddemper is daardoor ook in dat opzicht gunstig is voor de gezondheid en het welzijn van de gebruiker. Binnen natuurgebieden is een extra reden om een geluiddemper toe te staan dat het gebruik hiervan zorgt voor minder verstoring van natuurwaarden.

De andere genoemde middelen (een kunstmatige lichtbron, een voorziening om de prooi te verlichten, een vizier met beeldomzetter, een elektronische beeldversterker of een ander instrument om in de nacht te schieten) zijn volgens u nodig om valwild op een veilige manier af te handelen. Zoals eerder aangegeven vinden aanrijdingen vaak plaats in de nachtelijke uren, waardoor instrumenten om in de nacht te schieten nodig kunnen zijn om een goed en veilig schot te plaatsen. Wij staan de middelen op, aan of bij het geweer, zoals genoemd onder artikel 11.79, vijfde lid, van het Bal, daarom door middel van vergunningvoorschriften toe.

Gebruik van geweren die niet voldoen aan de in de wet gestelde specificaties

U wilt bij de uitvoering ook de mogelijkheid hebben om gebruik te kunnen maken van het hagelgeweer voor het op korte afstand doden van reeën, edelherten, damherten wilde zwijnen. Op grond van artikel 11.80, eerste lid, aanhef en onder a van het Bal dient voor het doden van reeën gebruik gemaakt te worden van geweren met ten minste een getrokken loop en kogelpatronen voor getrokken loop waarvan de trefenergie ten minste 980 J op 100 m afstand van de loopmond bedraagt. Op grond van artikel 11.80, eerste lid, aanhef en onder b van het Bal dient voor het doden van edelherten, damherten en wilde zwijnen gebruik gemaakt te worden van geweren met ten minste een getrokken loop en kogelpatronen van een kaliber van ten minste 6,5 mm voor getrokken loop waarvan de trefenergie ten minste 2.200 J op 100 m afstand van de loopmond bedraagt. Het gebruik van het hagelgeweer voor het doden van deze dieren is derhalve verboden. Voor andere dieren, zoals het sikahert, gelden deze specificaties geweren en munitie niet. Op grond van artikel 11.31, tweede en derde lid, van het Bal kan met een voorschrift worden afgeweken van onder meer paragraaf 11.2.8 van het Bal, waaronder artikel 11.80 van het Bal valt.

U geeft aan dat bij de afhandeling van valwild vaak sprake is van een kortere afstand waarop reeën en damhert geschoten moeten worden, doordat deze zich vaak op of langs de weg bevinden. Hierdoor is dan ook vaak onvoldoende kogelvang aanwezig om een veilig schot te kunnen plaatsen met een kogelgeweer. Met het hagelgeweer kan in deze situaties veiliger gewerkt worden. Door middel van vergunningvoorschriften staan wij daarom het gebruik van het hagelgeweer voor het doden van reeën en damherten toe.

Daarnaast geeft u aan bij de uitvoering de mogelijkheid te willen hebben om gebruik te maken van het luchtdrukgeweer. Het luchtdrukgeweer valt onder geweren die niet voldoen aan de eisen gesteld in artikel 11.79 van het Bal. Op grond van artikel 11.31, tweede en derde lid, van het Bal kan met een voorschrift worden afgeweken van onder meer paragraaf 11.2.8 van het Bal, waaronder artikel 11.79 van het Bal valt.

U geeft aan dat de belangrijkste reden voor het gebruik van het luchtdrukgeweer het geluid van het schot is. Bij het gebruik van een luchtdrukgeweer komt zo goed als geen knal vrij. U geeft aan dat het geluidseffect bij het luchtdrukgeweer, vergelijkbaar is met het gebruik van het geweer dat is voorzien van een geluiddemper. Dit is daarom een geschikt middel dat toepast kan worden in omgevingen waar verstoring zoveel mogelijk beperkt dient te worden. Dit kunnen bijvoorbeeld Natura-2000 gebieden zijn. Daarnaast heeft een luchtdrukgeweer geen terugslag, wat voor een uitvoerder een fijne arbotechnische bijkomstigheid is.

Het gebruik van geweer voor zonsopgang en na zonsondergang

U wilt bij de uitvoering ook gebruik kunnen maken van het geweer voor zonsopgang en na zonsondergang. Op grond van artikel 11.83, eerste lid, onder a van het Bal is het gebruik van het geweer voor zonsopgang en na zonsondergang verboden. Op grond van artikel 11.31, tweede en derde lid, van het Bal kan met een voorschrift worden afgeweken van onder meer paragraaf 11.2.8 van het Bal, waaronder artikel 11.83 van het Bal valt.

Dieren kunnen ook aangereden worden of anderszins gewond raken in de nacht, waardoor de afhandeling van valwild ook voor zonsopgang en na zonsondergang plaats moet kunnen vinden. Het onnodig lijden van het dier moet zo snel mogelijk beëindigd kunnen worden. Middels een vergunningvoorschrift staan wij het gebruik van het geweer voor zonsopgang en na zonsondergang toe.

Het gebruik van het geweer binnen een aangewezen bebouwingscontour jacht of op terreinen die onmiddellijk aan de bebouwingscontour grenzen

U wilt bij de uitvoering ook gebruik kunnen maken van het geweer binnen een aangewezen bebouwingscontour jacht of op terreinen die onmiddellijk aan de bebouwingscontour grenzen. Op grond van artikel 11.83, eerste lid, onder b van het Bal is het gebruik van het geweer op deze terreinen verboden. Op grond van artikel 11.31, tweede en derde lid, van het Bal kan met een voorschrift worden afgeweken van onder meer paragraaf 11.2.8 van het Bal, waaronder artikel 11.83 van het Bal valt.

U geeft aan dat aanrijdingen vaak plaatsvinden binnen de bebouwde kom. Daarnaast kunnen dieren na verwonding deze terreinen in lopen. Om dieren ook op deze locaties uit hun lijden te kunnen verlossen, is het gebruik van het geweer op deze terreinen nodig. Wij staan het gebruik van het geweer binnen de bebouwingscontour jacht of de terreinen die daaraan grenzen daarom toe door middel van een vergunningvoorschrift.

Het gebruik van het geweer binnen de afpalingskring van een eendenkooi

U wilt bij de uitvoering ook gebruik kunnen maken van het geweer binnen de afpalingskring van een eendenkooi. Op grond van artikel 11.83, eerste lid, onder c van het Bal is het gebruik van het geweer voor binnen de afpalingskring van een eendenkooi verboden. Op grond van artikel 11.31, tweede en derde lid, van het Bal kan met een voorschrift worden afgeweken van onder meer paragraaf 11.2.8 van het Bal, waaronder artikel 11.83 van het Bal valt.

Aangereden of gewonde dieren kunnen de afpalingskring van een eendenkooi inlopen. Om de dieren ook daar uit hun lijden te kunnen verlossen, kan het gebruik van het geweer binnen de afpalingskring nodig zijn. Wij staan dit daarom door middel van een vergunningvoorschrift toe.

Het gebruik van het geweer in een jachtveld dat niet voldoet aan de in de wet gestelde eisen

U wilt bij de uitvoering ook gebruik kunnen maken van het geweer in een jachtveld dat niet voldoet aan de in de wet gestelde eisen. Op grond van artikel 11.76, eerste lid, van het Bal is het gebruik van het geweer op deze velden verboden. Op grond van artikel 11.31, tweede en derde lid, van het Bal kan met een voorschrift worden afgeweken van onder meer paragraaf 11.2.8 van het Bal, waaronder artikel 11.83 van het Bal valt. U geeft aan dat dit nodig is omdat aanrijdingen over het algemeen plaatsvinden in velden die niet voldoen aan de jachtveldvereisten.

In artikel 5, vijfde lid, van de Beleidsregel natuurbescherming Noord-Holland (hierna: Beleidsregel) staat: 'van de bevoegdheid om af te wijken van de aan een jachtveld gestelde regels op grond van artikel 3.26, derde lid, van de Wnb wordt slechts gebruik gemaakt indien er door fysieke barrières geen mogelijkheid is tot het vormen van een jachtveld dat voldoet aan deze regels'.

Bij de afhandeling van valwild is er vaak sprake van fysieke barrières. Zo kunnen aanrijdingen op een openbare weg of binnen de bebouwingscontour jacht vallen, waar het vormen van een jachtveld niet mogelijk is. Door middel van vergunningvoorschriften staan wij daarom het gebruik van het geweer in een veld wat niet voldoet aan de in de wet gestelde eisen toe.

Het zonder grondgebruikersverklaring betreden van gronden waar de dieren aanwezig zijn

U heeft aangegeven voor de uitvoer de mogelijkheid te willen hebben om gronden te betreden zonder te beschikken over de noodzakelijke grondgebruikersverklaring. Op grond van artikel 10.29, eerste lid, van de Omgevingswet kunnen wij besluiten dat de personen of de groepen van personen die ter uitvoerig van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit toegang hebben tot de gronden waar de dieren aanwezig zijn.

Omdat het bij valwild vaak om acute situaties gaat, is het verkrijgen van een grondgebruikersverklaring meestal niet mogelijk. Dit zou betekenen dat een uitvoerder van het valwildteam een dier onnodig lang op een veld moet laten lijden om de grondeigenaar te zoeken en een grondgebruikersverklaring te verkrijgen. Naast dat het soms lastig is om te achterhalen wie de eigenaar van een stuk grond is en het op sommige momenten niet wenselijk is om met de grondgebruiker contact op te nemen (bijvoorbeeld midden in de nacht), is het vooral niet in lijn met het doel van deze vergunning; het uit het lijden verlossen van dieren die geen overlevingskansen meer hebben.

D. Procedure

Voor ons besluit hebben we verschillende stappen gevolgd. De belangrijkste stappen in deze procedure zijn:

Ontvangst

De aanvraag is ontvangen op 10 december 2025. Per ommegaande is hiervan een ontvangstbevestiging verzonden. Op 11 december 2025 is er een procedurebrief opgesteld en aan de initiatiefnemer gestuurd.

Ontvankelijkheid aanvraag

De ontvankelijkheid van de aanvraag is getoetst aan de aanvraagvereisten (artikel 16.55 van de Ow en artikel 7.3 van de Or). Daarnaast is de flora- en fauna-activiteit getoetst aan de vereisten in Afdeling 7.2.8a.2 e.v. van de Or. De aanvraag voldoet aan de eisen en is ontvankelijk.

E. Overige wet- en regelgeving

Een initiatiefnemer heeft de verantwoordelijkheid te voldoen aan de geldende voorschriften voor alle aangewezen activiteiten onder zijn beheer.

Wet wapens en munitie

Wellicht ten overvloede merken wij op dat het gebruik van het geweer ook is gebonden aan de bepalingen in de Wet wapens en munitie. Uit dien hoofde gelden er regels over het dragen, vervoeren en opbergen van het wapen. De regels van de Wet wapens en munitie kunnen verschillen al naar gelang de categorie wapens waartoe het geweer behoort. Onder meer de toezichthouders en opsporingsambtenaren van de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord houden hierop toezicht.

Natura 2000

De voorliggende omgevingsvergunning ziet alleen toe op een flora- en fauna-activiteit als genoemd in artikel 5.1, tweede lid, onder g van de Omgevingswet. Op grond van artikel 5.1, eerste lid, aanhef en onder e van de Omgevingswet is het verboden om zonder omgevingsvergunning een Natura 2000-activiteit te verrichten. Het gaat dan om activiteiten in of nabij Natura 2000-gebieden, die een verslechterend effect kunnen hebben op de kwalificerende habitattypen of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Gezien de aard en het daarbij behorende incidentele karakter van de activiteiten zijn wij van oordeel dat negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van de voorliggende vergunning op voorhand zijn uit te sluiten. Op basis van deze beoordeling concluderen wij dat bij de uitvoering van deze vergunning geen sprake is van het realiseren van een activiteit als bedoeld in artikel 5.1, eerste lid, aanhef en onder e van de Omgevingswet, waardoor een omgevingsvergunning voor een Natura 2000-activiteit niet vereist is.

Wet dieren

Met deze vergunning wordt ook invulling gegeven aan artikel 2.1, zesde lid, van de Wet dieren, waarin in staat dat eenieder een hulpbehoevend dier de nodige zorg dient te verlenen.

